

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

e-mail: m-kristo@yandex.ua

Житар Максим Олегович, кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи та фінансового моніторингу, заступник директора навчально-наукового інституту фінансів, банківської справи

e-mail: zhytarmaksym@gmail.com

Університет Державної фіскальної служби України
вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, 08201, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Кужелев Михаил Александрович, доктор экономических наук, профессор, директор учебно-научного института финансов, банковского дела

e-mail: m-kristo@yandex.ua

Житарь Максим Олегович, кандидат экономических наук, доцент кафедры банковского дела и финансового мониторинга, заместитель директора учебно-научного института финансов, банковского дела

e-mail: zhytarmaksym@gmail.com

Университет Государственной фискальной службы Украины
ул. Университетская, 31, г. Ирпень, 08201, Украина

DATA ABOUT THE AUTHORS

Kuzheliev Mykhailo Olexandrovich, Doktor of Economic Science, professor, Director of Training and Research Institute of Finance, Banking

e-mail: m-kristo@yandex.ua

Zhytar Maksym Olegovich, Candidate of Sciences, associate Professor at the Department of banking and financial monitoring, Deputy Director of the Training and Research Institute of Finance, Banking

e-mail: zhytarmaksym@gmail.com

University of the State Fiscal Service of Ukraine
31, Universitetska street, Irpin, 08201, Ukraine

УДК 336.733/734

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ ЛОМБАРДНИХ УСТАНОВ

Леваєва Л.Ю.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання регулювання ломбардної діяльності як інструменту впливу на економічний розвиток країни.

Метою статті є дослідження історичних аспектів виникнення і становлення ломбардів як небанківського сектора кредитних установ.

Методи дослідження. У процесі розкриття економічної сутності ломбардної діяльності було використано діалектичний, системний та структурний методи. Історичний та логічний підходи застосовано при визначенні етапів становлення та розвитку ломбардної діяльності.

Результати роботи. Стаття присвячена дослідженню діяльності ломбардів, які є досить новим видом кредитних установ в Україні. В статті розкрито історичні аспекти зародження, становлення та розвитку ломбардних установ в Україні та світі. Запропоновані підходи до класифікації етапів становлення та розвитку ломбардної діяльності, що дозволило визначити особливості регулювання відповідних фінансових послуг, що надаються ломбардами.

Висновки. Ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб: вони орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів, виконують своєрідну функцію соціально-економічних стабілізаторів в умовах будь-яких економічних змін.

Ключові слова: ломбард, кредитна установа, позика, застава, позичальник, ломбардні відсотки.

**ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ
И СТАНОВЛЕНИЯ ЛОМБАРДНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ**

Леваева Л.Ю.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы регулирования ломбардной деятельности как инструмента влияния на экономическое развитие страны.

Целью статьи является исследование исторических аспектов возникновения и становления ломбардов как небанковского сектора кредитных учреждений.

Методы исследования. В процессе раскрытия экономической сущности ломбардной деятельности были использованы диалектический, системный и структурный методы. Исторический и логический подходы применены при определении этапов становления и развития ломбардной деятельности.

Результаты работы. Статья посвящена исследованию деятельности ломбардов, которые являются достаточно новым видом кредитных учреждений в Украине. В статье раскрыты исторические аспекты

зародження, становлення і розвитку ломбардних установ в Україні і світі. Предложенные підходи к класифікації етапів становлення і розвитку ломбардної діяльності, що дозволило визначити особливості регулювання відповідних фінансових послуг ломбардами.

Висновки. Ломбарди залишаються одним з найконсервативніших і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб: вони орієнтовані на видачу малих і короткострокових кредитів, виконують своєрідну функцію соціально-економічних стабілізаторів в умовах будь-яких економічних змін.

Ключові слова: ломбард, кредитна установа, позика, застава, позичальник, ломбардні проценти.

THE HISTORICAL ASPECTS OF THE ORIGIN AND DEVELOPMENT OF PAWNSHOPS

Levaieva L.Yu.

The subject of research is the theoretical and practical problems of pawnshop regulation activities as an instrument to have influence on economic development of a country.

The purpose of research is to study the historical aspects of the origin and development of pawnshops as non-bank credit institutions.

Methods of research. In the process of analysis the economic essence of pawnshop activities was used: dialectical, system and structural methods. The historical and logical approaches were used to determine the stages of formation and development of pawnshop activities.

The results of work. The article dedicates the pawnshop activities, which are quite a new kind of credit institutions in Ukraine. The historical aspects of the origin, formation and development of pawnshop institutions in Ukraine and World are considered in the article. The propounded approaches for the classification of the stages of pawnshop formation and development were allowed to define the features of the financial regulation services, which are provided by pawnshops.

Conclusions. Pawnshops are one of the most conservative and stable financial institutions for persons, and are oriented to give small and short-term loans and perform the function of social and economic stabilizers in the conditions of any economic changes.

Key words: pawnshop, lending institution, loan, mortgage, the borrower, pawn interest.

Актуальність дослідження. Останнім часом в Україні значно збільшився попит на послуги ломбардів. Адже фінансове становище пересічних громадян у зв'язку з економічною кризою значно погіршилося, при цьому кредити в банках отримати з недавнього часу дуже складно, а у кредитних спілок – надто високі відсотки. Ломбард став для багатьох єдиним прийнятним виходом із ситуації. Дехто віддає під заставу цінні речі, аби придбати якусь техніку, комусь потрібні гроші на лікування або навчання дитини. Побільшало в ломбардів й інших клієнтів, які, навпаки, хочуть не закласти, а придбати якусь річ, нехай і вже вживану, зате дешевшу, ніж у магазині.

Ступінь дослідження проблеми: У науковій літературі проблемі вивчення діяльності ломбардних установ приділяється незначна увага. З вітчизняних науковців її досліджують С. Балабан, Ф. Бутинець, Р. Дяків, К. Єфремова, М. Казьмирчук, А. Мазорук, О. Обушна, М. Ормоцадзе, О. Поліщук, М. Савлук, З. Сороківська, В. Ходаківська, С. Шпильовий, О. Юр'єв. Що ж стосується історії виникнення та становлення ломбардних установ, то дана проблема залишається мало дослідженою.

Виклад основного матеріалу. Ломбард – кредитна установа, що дає гроші в борг під заставу рухомого майна. Батьківщиною ломбарду вважається Ломбардія - область Північної Італії, де в XIII ст. виникли банківські контори, що видавали позички під заставу майнових цінностей.

У XV сторіччі французький король Людовик XI надав монополію на лихварство підприємцям, які зобов'язувалися стягувати відсотки в строго визначених межах. Вийшло так, що утримувачами королівського привілею стали переважно вихідці з історичної області Ломбардія в Північній Італії, із столицею в Мілані, де цей бізнес вже давно був відомий. З тих пір і виникло поняття «Будинок ломбардця», або просто «ломбард», що позначає узаконений заклад по видачі позик під заставу ліквідного рухомого майна. Так в Європі була знайдена альтернатива лихварському свавіллю [1].

У XV ст. з'являється потреба та бажання відкривати кредитні установи для надання безвідсоткових позичок бідним або з невеликим відсотком, але під заставу речей. Ломбарди (monte de piet ) починають з'являтися у всіх містах Італії. Викликана лихварями агітація проти цих установ закінчилася благословенням ломбардів папами на латеранському соборі (1512–1517 рр.), але за умов, щоб позички з них видавалися під малі відсотки [2].

Лихварі були родом з Ломбардії, тому їхнього закладу в народі почали швидко називати – ломбард. Насправді, ломбард, просто під іншою назвою, існував ще в древньому Римі, де були міняйли, які завжди готові були купити золото або виручити когось, що потрапили в скрутний стан, тим, що давали позичку під заставу майна. На сьогоднішній день, ломбард - це кредитна установа, яка видає позички, найчастіше короткострокові, під заставу певного особистого майна, коштовностей, золотих речей, картин і т.п. позичальника. Укладається договір між ломбардом і позичальником, також позичальникові видається ломбардний іменний квиток. Ломбард стягує відсотки за надання позички під майно й за його зберігання. Процентна ставка містить у собі: суму зберігання, суму страхування майна, суму користування позичкою. Хоча в різних ломбардах процентна ставка може обчислюватися по-своєму. Якщо після закінчення певного

часу позичальник не викупує закладене майно, воно надходить у розпорядження ломбарду. Саме із цієї причини, у багатьох ломбардах є й магазин, у якому продають не викуплене майно позичальників. У таких магазинах можна купити: ювелірні вироби, антикваріат, коштовні годинники й ін. майно [3].

Історію ломбардів у сучасному розумінні цього слова, писав найбільший російський знавець питання І.А. Кирилов, - можна починати з 1462 року, коли в Італії, у місті Перуджі, виникла і усталилася кредитна установа з видачею позик під заставу. Засновником цієї установи був французький монах Барнабо де Терні. Для протидії хабарництву лихварів він запропонував провести збір на користь банку благодійного характеру. Пропозиція Барнабо де Терні мала успіх, і на зібрані кошти виникла банкірська контора для видачі невеликих позик без відсотків. Конторі дали назву «Монт ді Пієта». Незабаром після цього у Савойї, Мантуї та Флоренції завдяки старанням монастирів відкрилися аналогічні контори для видачі дрібних безвідсоткових позичок. Через 30 років, в 1493 році, францисканськими монахами були засновані «монт ді пієта» у різних місцях Італії, але вже на більш широкій засадах, і так як існування цих контор вимагало витрат, то видача позичок проводилася зі стягуванням відсотків (розмірів близько 6% річних) «.

У німецьких державах аналогічні установи виникли в 1492 році. Але у Франції та інших європейських країнах виникли серйозні проблеми [4].

У Німеччині перший ломбард засновано в Нюрнберзі в 1498 р. У Франції на початку XVII ст. Hugues Delestre представив проект установи mont-de-piete, з ентузіазмом рекомендуючи переваги цієї установи. У 1626 р. було наказано в кожному місті відкрити mont-de-piete, що має видавати позички під 6%; але в наступному році вийшов наказ зупинити подальше відкриття. Лише в 1777 р. Неккер заснував паризький mont-de-piete, що має нині 24 відділення. В Англії на початку XVIII ст. було вирішено відкрити ломбард, з огляду на те, що лихварі беруть до 80%. У 1708 р. уряд дозволив створити такий банк, але в 1730 р. його мали ліквідувати через скоєну касиром крадіжку [2].

Трохи раніше, в 1708 році, з'явився ломбард в Англії, де його визнали корисним засобом для боротьби з лихварями, які брали до 80% річних. Але досвід виявився не дуже вдалим. У 1730 році ломбард обікрав його ж власний касир, і установу доступного кредиту довелося закрити [4].

У Великій Британії і США відкриття ломбардів сьогодні надано приватним особам. Ломбарди набувають поширення у XX столітті, особливо в Бельгії, Голландії, Італії (583 од.), Франції. Вони відкриваються під контролем уряду. У Франції в 1851 р. прийнято закон, згідно з яким, нагляд за діяльністю ломбардів у департаментах довірено особливим радам - conseils de surveillance.

Сьогодні у Франції діють понад 40 ломбардів з оборотами близько 450 млн. франків. У Бельгії близько 30 ломбардів, що утримуються громадами, під контролем провінційних рад; їхні обороти досягають 350 млн. франків. В Іспанії в 1702 р. засновано Мадридський monte de piedad, що має нині 12 відділень і за його зразком відкрито ломбарди у деяких великих містах. В Австрії та Німеччині разом з урядовими й громадськими ломбардами діють приватні (віденський ломбард існує з 1713 р.). У Німеччині 4 урядові і понад 60 великих суспільних ломбардів (у містах з населенням понад 50 тисяч осіб) [2].

У Китаї ломбарди з'явилися 1500 років тому. Існує легенда про виникнення ломбарду: під час якоїсь династії при феодалному суспільстві злочинець на ім'я Ван знаходився в довічному ув'язненні. Він жив у в'язниці багато років і став серед ув'язнених найголовнішим. Цей Ван почав вимагати гроші в інших злочинців, грав в азартні ігри. Якщо хтось програвав, то він міг дати під заставу що-небудь із речей. Тому у Вана зібралось багато грошей і предметів. Коли його звільнили від покарання, він відкрив невеличкий ломбард, над дверима якого була вивіска з тарифами. Якщо предмет, наприклад, коштував десять юанів, то можна було закласти його за 5 юанів. Термін застави тривав кілька місяців. Якщо до вказаного часу річ не викупувалася, ломбард мав право продати її. Так, бізнес, пов'язаний з ломбардом, швидко розвивався і став особливою галуззю заробляння грошей.

До 1900 року в Пекіні існувало близько 200 ломбардів, серед них 4 найбільші – Чан, Лю, Дун, Мен. Фактично власниками цих ломбардів були чиновники, які відповідали за внутрішні справи династії Цин і євнухи. Фахівець з вивчення звичаїв Китаю Лю Цзяньмін зазначив: «Ломбард був одним з важливих джерел доходів держави, тому уряд жорстко його контролював. Закриття ломбардів могло істотно вплинути на життя народу і спричинити багато соціальних проблем» [2].

Система ломбардів мала свої традиції. Так, працівники ломбардів славилися своєю впертістю, прилавки були високими, на стіні було написано великий ієрогліф «застава». Працівники і хазяїн ломбарду працювали душа в душу, легко ошукували клієнтів. Фахівець з вивчення звичаїв Китаю Лі Цзиньлун зазначає: «Старі ломбарди мали свої правила. Наприклад, вони не брали крадені речі. Звичайно господарками ломбарду були євнухи, які добре знали предмети, що знаходилися в імператорському палаці».

В Китаї було поширене повір'я, серед користувачів ломбардів - якщо навесні додаєш гроші, то восени вони повертаються з прибутком. У 1939 році в місті Бейпін (так у 1928-1949 роках Називався Пекін) було 87 ломбардів. Їхній прибуток склав 35% загальної суми капіталу, тобто близько 500 тис. юанів [2].

Останнім часом ломбарди «Цзиньбао», «Хуася», «Фучан» і «Міньшен», що працюють у столиці Китаю, брали в заставу речі від громадян закордонних країн, у тому числі Ліберії, Йорданії, Нігерії, Лесото, Камеруну, США, Філіппін, Республіки Корея і Японії. Більшість з них - студенти, які навчаються в Китаї. Усе більше і більше іноземних студентів відвідували китайські ломбарди, коли їм терміново були потрібні гроші.

За словами директора найбільшого пекинського ломбарду «Цзінбао», тільки в 2005 році 70 іноземців заклали в ломбард свої речі. Сума грошей, що видаються під заставу речей у ломбарді, зазвичай не перевищує 10 тисяч юанів. Клієнти викуповують речі протягом двох тижнів. Крім іноземних студентів, деякі туристи, комерсанти і дипломати теж звертаються за терміновою фінансовою допомогою до ломбардів.

Іноземці звертаються до ломбарду, а не до банку, тому що в ломбарді усе робиться дуже просто і швидко, на формальності витрачається близько 10 хвилин. Ломбарди в Аомені, що була португальською колонією на півдні Китаю, мають давню історію і багатий досвід, що варто вивчити. В Аомені є три види ломбардів, заставний термін яких складає відповідно: три роки, від одного до двох років, від чотирьох місяців до одного року. Чим довший термін, тим нижчі відсотки. Ломбардів з коротким заставним терміном і великим відсотком більше, і вони стрімко розвиваються в Аомені. До них звертаються часто аматори карткових ігор і особи, яким терміново потрібна готівка [2].

У Росії про забезпечення кредиту почали піклуватися з часів Ганни Іоанівни. Для боротьби з лихварями, які стягували величезні відсотки, було наказано монетній конторі видавати бажаним позички під заставу золотих і срібних речей, у розмірі 1/4 їхньої вартості, з 8% у рік. У заснованому в 1754 р. державному кредитному банку видавали позички під заставу коштовностей і нерухомого майна. За часів Катерини II в 1772 р. були відкриті позичкові скарбниці. При загальній реформі кредитних установ виникла можливість заснування нових сільських і міських банків, для забезпечення потреби населення у кредиті. Однак діяльність таких установ не може замінити європейських *mont-de-piete*. При всій жорсткості існуючого за позичковими касами нагляду, вони стягують значно вищі відсотки, ніж дозволено. Цим пояснюється бажання Імператриці Марії заснувати позичкові каси, в яких планувалося брати під заставу рухоме майно з 16%, з яких 10% мають надходити на добродійність, церковні і навчальні заклади, а 6% - на витрати з управління касами. Проте ці плани не здійснилися. З 1838 р. в Санкт-Петербурзі існує компанія для збереження і застави рухомого майна і товарів, що видає позички терміном на 12 місяців, у розмірі 1/2 зробленої нею оцінки, за 1% на місяць і 1% за збереження.

У 1868 р. утворилося нове товариство для застави рухомого майна, а згодом затверджено статuti Санкт-Петербурзького столичного і приватного ломбардів. У Москві в 1869 р. засновано товариство, що надає позички під заставу рухомого майна на термін не більше 4 місяців, а в 1870 р. затверджено статут акціонерного товариства для відкриття комерційного позичкового банку в Москві, що видає позички терміном на 6 місяців [2].

Росія не стояла осторонь від загальноєвропейського процесу завдяки імператриці Ганні Іоанівні, яка до сходження на російський престол в 1730 році правила в Курляндії. Вона повеліла Монетній конторі видавати кредити з 8% річних під заставу золотих та срібних речей. Інша російська самодержиця Єлизавета Петрівна в 1754 році поклала функції ломбарду на Державний позиковий банк. Проте як і раніше за заставу приймалися тільки дорогоцінні предмети і речі, і для більшості представників дворянства й купецтва кредит під заставу залишався, як і колись, недоступним.

Все змінилося за Катерини II, яка хотіла виглядати в очах освіченої Європи не предводителькою варварів, а мудрою цивілізованою правителькою. Катерина II переклала тягар благодійності на тих, хто в благодійності потребував. В «Історичній довідці про позикову скарбницю» говорилося: «Імператриця Катерина II, зроблений 1 вересня 1763 генеральний план Московського Виховного будинку, височайше повеліла опікунській раді заснувати, між іншим, і позикову скарбницю. Складання положення про позикову скарбницю було покладено на відомого підлеглого Катерини II у справі про добродійність почесного опікуна І.І. Бецко, який 31 березня 1767 заявив про це в особливій доповіді. У доповіді Бецко вказував, що позикова скарбниця буде служити «на допомогу всім, потребу в грошах що має і в тій самій нужді що лихварями утискається», бо «всякому досить відомо, коли багатокорисно лихварі дають на заклад гроші і бідних своїх співгромадян утискають під чужим покривом чесноти, проводячи самі час у неробстві і чекаючи відробітку».

У грудні того ж 1767 Опікунська рада, пояснивши, що «позикова скарбниця, що засновується в Москві і в С.-Петербурзі, не для збагачення Виховного будинку винаходиться, але людинолюбства заради». Потім цей план надійшов на розгляд Опікунської ради, який, визнаючи, «що користолюбство лихварів, до загального нажалі, не викоренилося», висловив надію, що «засновується ця скарбниця при неупередженому управлінні цю невтомну жадібність користі без порушення правосуддя не тільки мало-помалу приводити буде в розумних межах, але з часом і зовсім знищить, коли установа це у непохитності своєї на майбутні віки залишиться» [4].

Проте позикові казни в обох столицях були засновані тільки в 1772 році.

«У числі інших речей, – повідомляла» Історична довідка», – допущені були до прийому в заставу плаття, білизну, всякі тканини і всякий мотлох, але лише» з крайньою обачністю не тільки в міркуванні тлінності, але і заради обережності, щоб казни не потерпіли будь-якого збитку або нарікання позичальників «. Позики видавалися на 3, 6, 9 і 12 місяців з платежем по 6% на рік, або по 0,5% на місяць, й зі стягненням їх при самої видачі позики, причому взяті вперед відсотки у випадку викупу застави до терміну не поверталися. Понад 6% позичальники платили за кожен квиток на три місяці для грошу з рубля, а при заставі алмазних речей-вдвічі, що становило в цілому для одних застав по 8%, а для інших – 10% на рік «.

Ніяких коштів Позикові скарбниці імператриця не виділила, але дозволила запозичувати гроші із сум, призначених на благодійності, під 5% річних. Катерина II вважала за доцільне перекласти витрати з утримання виховних установ на тих, хто терпів нужду.

«Згідно з іменним указом опікунській раді від 15 грудня 1797 року, - говорилося в тому ж джерелі, – позичкові скарбниці понад встановлені за позику і на витрати 8% стали стягувати з позичальників особливу подання до 4% на користь Виховного будинку, і, отже, з цього часу з позичальників справлялося при отриманні позики до 12% річних». Побувавши безправними клієнтами ломбарду, студенти легше засвоювали тонкощі права.

Позикові скарбниці настільки успішно вели свою комерцію, що, почавши з нуля в 1772 році, до 1801 року вони мали величезний для того часу капітал 445 тис. рублів. Так що нова покровителька благодійних установ дружина Павла I імператриця Марія Федорівна вирішила вилучити ці гроші і зменшити ставку до 10% річних.

120 років тому, в 1888 році, в Російській імперії були відкриті перші міські ломбарди. Проте позикові казни, де позичали гроші під заставу речей і цінностей, існували в Росії при благодійних установах ще з кінця XVIII століття. З 1840 року в них перестали приймати в заставу що-небудь, крім золота, срібла і коштовностей, і у великих містах з'явилися приватні позичкові каси з грабіжницькими умовами. Позику їх клієнти отримували під 60% річних, застава оцінювалася в багато разів нижче реальної вартості, а всі більш-менш цінні речі ніколи власникові не поверталися. Після появи міських ломбардів, ціна кредиту під заставу впала, але найчастіше перевищувала 20% річних [4].

У другій половині XIX – на початку XX ст. у Росії виникла велика кількість ломбардів на акціонерних засадах, однак їх діяльність була переважно лихварською. Пізніше, враховуючи потребу в здешевленні позичок, розпочалося створення муніципальних ломбардів. На кінець 1917 р. у Росії функціонувало 20 акціонерних і 109 муніципальних ломбардів, які надали позики на суму понад 13 млн. рублів [5].

У 1922-23 роках в СРСР були створені державні ломбарди – госпрозрахункові підприємства, що перебували під наглядом місцевих Рад в системі установ побутового обслуговування. Вони зобов'язувалися надавати населенню за невелику плату можливість збереження предметів особистого користування і домашнього споживання, а також одержання позичок під заставу цих предметів. Прийняте майно страхується за рахунок заставника. Розмір позички може досягати 75% оцінки речей, що закладаються, а по дорогоцінних металах і коштовностях – 90%. Установлено граничний розмір позички, що може бути видана одній особі, величина відсотків за позичками, термін позичок. Обсяг виданих кредитів за 1972 рік склав близько 40 млн. рублів. Ломбардам надано право використовувати для розвитку своїх операцій банківський кредит.

В Україні ломбардними і позичковими операціями вперше почали займатися ще в 1800 році в Одесі, коли місту було надано 25 тис. рублів на продовження робіт з будівлі гавані. За гроші треба було платити відсотки, а витрачати їх доводилося вроздріб. Утворений містом комітет із провадження робіт у порту почав видавати гроші під заставу цінних речей і товарів. Першу позичку видали якомусь італійцю, потім кілька позичок по 1000 рублів під заставу 1000 пудів сірки, кілька позичок по 1000 і 500 рублів під заставу 80 і 40 пудів воску, бочки олії, хутряних товарів, будинку. За більшістю застав давалися відстрочки. Серед них є два зобов'язання від 17 грудня 1800 року Фелікса Дерібаса, який взяв 1000 рублів під заставу коштовностей зі срібла, і його дружини Октавії, яка взяла 1200 рублів під заставу великої срібної таці, двох підносів, ложок та іншого.

Приватний ломбард був відкритий наприкінці 1886 року з капіталом 500 тисяч рублів. Згодом капітал було збільшено до 700 тисяч рублів. Знаходився ломбард у спеціально побудованому будинку на вулиці Польській, 10. Тут були спеціальні каси, комори, склади, аукціонний зал для продажу прострочених застав. У перший рік існування ломбард видав позичок на 435,8 тис. рублів, а в 1893 році – на 2226,5 тис. рублів. Потім розпочався прийом на збереження громіздких речей – меблі, рояль, фісгармонія, екіпаж, молотарка тощо, для чого найняли спеціальне приміщення під склад. Ця будівля сьогодні є пам'ятником архітектури [2].

Розвиток інституційних засад ломбардної діяльності, визначення основних принципів її функціонування взаємопов'язані із структурними перетвореннями системи фінансових послуг. Із становленням незалежності України відбувалось удосконалення фінансової системи, ринку фінансових послуг, що було спрямовано на підвищення темпів економічного зростання країни. При розкритті особливостей ломбардної діяльності у нашій країні виділено наступні етапи її розвитку:

- початковий етап становлення (з 1991 р. по 1998 р.), який характеризується негативною макроекономічною динамікою внаслідок розриву сталих економічних зв'язків, розбалансованістю складових фінансової системи країни, недостатнім рівнем розвитку інституційних механізмів регулювання ринку фінансових послуг та ломбардної діяльності зокрема, що не сприяло розвитку кредитно-фінансових інститутів;

- етап подальшого розвитку (з 1999 р. по 2008 р.) характеризувався стабілізацією економічної ситуації, зростанням обсягів кредитування вітчизняної економіки, створенням спеціалізованого уповноваженого регуляторного органу за діяльністю небанківських фінансових посередників, становленням інституційних засад розвитку ломбардної діяльності;

- етап трансформації та посткризового відновлення (з 2009 р. по теперішній час), характеризуються динамічним розвитком фінансового кредитування ломбардами, структурними змінами їх кредитного портфелю, посилення рівня фінансової стійкості даних установ у порівнянні з іншими небанківськими кредитно-фінансовими інститутами [6, с.8].

Станом на 31 грудня 2015 до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 477 ломбардів, що на 2 установи (або на 0,4%) менше порівняно з відповідною датою 2013 року (станом на 31 грудня 2013 року – 479 ломбардів).

Ломбарди обирають для застави найбільш ліквідне майно. В обсязі наданих фінансових кредитів за видами застави найбільшу питому вагу займають фінансові кредити під заставу виробів із дорогоцінних

металів та дорогоцінного каміння - 85,9% (8 378,9 млн. грн.). Порівняно з 2014 роком даний показник збільшився на 1,5 % від загального обсягу виданих кредитів.

Ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб - вони орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів, виконують своєрідну функцію соціально-економічних стабілізаторів в умовах будь-яких економічних змін. Ломбарди в порівнянні з банками та кредитними спілками надають малі за розмірами кредити, середній розмір яких, за 2015 року становить 1 143,8 грн. [7].

Висновки. Темпи розвитку ринку ломбардів без перебільшення можна назвати вражаючими. І це незважаючи на недостатню стабільність економічної ситуації в Україні.

Кризові явища, які негативно позначилися на банківській сфері та на ринку кредитних спілок, натомість створили сприятливі умови для розвитку ломбардного бізнесу: в минулі роки, коли банки зазнавали збитків, а кредитні спілки поступово згортали свою діяльність, цей сегмент фінансового ринку набирив обертів.

Сьогодні, коли банки поступово відновлюють програми роздрібних позик, проблемою залишається істотне посилення вимог до позичальників: ті, хто не в змозі пройти кризу сито прискіпливих банківських кредитних відділів, звертаються до ломбарду.

Водночас ломбарди залишаються одними із найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб: вони виконують своєрідну функцію соціально-економічних стабілізаторів в умовах соціально-економічних змін.

Список використаних джерел

1. Історія виникнення терміну «ломбард» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Ломбард>
2. Офіційний сайт «Україна фінансова». Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/027.htm
3. Історія виникнення ломбарду [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mestectvo.com/zvnovost/544-lombarhist.htm>
4. Історія ломбардів від найдавнішого. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: onix.ck.ua/pro_nas.htm
5. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К.: Знання, 2010. – 532 с.
6. Леваєва Л.Ю. Ломбардна діяльність у системі фінансових послуг: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси та кредит» / Л.Ю. Леваєва ; Київський національний торговельно-економічний університет. – Київ, 2013. – 22 с.
7. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.

References

1. Istorija vynyknennja terminu «lombard» [History of the origin of term «a pawnshop»]: <http://www.uk.wikipedia.org/wiki/Lombard>
2. Oficijnyj sajт «Ukrai'na finansova» [Financial Ukraine]. Informacijno-analitychnyj portal Ukrai'ns'kogo agentstva finansovogo rozvytku.: www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/027.htm
3. Istorija vynyknennja lombardu [The history of the pawnshops]: <http://www.mestectvo.com/zvnovost/544-lombarhist.htm>
4. Istorija lombardiv vid najdavnishogo. [The history of the oldest pawnshops] – Rezhym dostupu do resursu: onix.ck.ua/pro_nas.htm
5. Naumenkova S.V., Mishhenko S.V. Rynok finansovyh poslug: navch. posib. [Financial Services Market: Manual]. – K.: Znannja, 2010. – 532 s.
6. Levajeva L.Ju. Lombardna dijal'nist' u systemi finansovyh poslug [Pawn activities in the system of financial services]: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ekon. nauk: spec. 08.00.08 «Groshi, finansy ta kredyt»; Kyi'vs'kyj nacional'nyj torgovel'no-ekonomichnyj universytet. – Kyi'v, 2013. – 22 s.
7. Oficijnyj sajт Derzhavnoi' komisii' z reguljuvannja ryнкiv finansovyh poslug Ukrai'ny. [The State Commission for Regulation of Financial Services Markets in Ukraine]: <http://www.dfp.gov.ua>.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Леваєва Людмила Юрївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Леваева Людмила Юрьевна, кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина

DATA ABOUT THE AUTHOR

Levaieva Ludmila Yrievna, PhD, associate professor of business economics department
SHEE «Pereyaslav-Khmelnytskyi state pedagogical university named after Hryhorii Skovoroda»
Str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, 08401, Ukraine

УДК 336.14

АНАЛІЗ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ**Малишко В.В.**

Предметом дослідження є видатки державного бюджету України.

Метою дослідження є аналіз видатків державного бюджету України.

Методи, що були використані в процесі дослідження: узагальнення, метод порівняльного аналізу, статистичний та інші методи дослідження.

Результати роботи. Охарактеризовано та проаналізовано видатки державного бюджету України.

Галузь застосування результатів: Міністерство фінансів України, Верховна Рада України.

Висновки. На наш погляд, доцільно було б розробляти та приймати Державний бюджет на 2015 рік на чинній законодавчій базі. А потім, по мірі запровадження в дію запропонованих змін, доцільно вносити відповідні зміни в додаткову та видаткову частини Державного бюджету на відповідний рік. Також з метою зменшення навантаження на державний бюджет доцільним було б запроваджувати реформи поступово.

Ключові слова: видатки, Державний бюджет, державний борг, міжбюджетні трансферти, бюджетні програми, дефіцит.

АНАЛИЗ РАСХОДОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА УКРАИНЫ**Мальшко В.В.**

Предметом исследования являются расходы государственного бюджета Украины.

Целью исследования является анализ расходов государственного бюджета Украины.

Методы, использованные в процессе исследования: обобщение, метод сравнительного анализа, статистический и другие методы исследования.

Результаты работы. Охарактеризовано и проанализировано расходы государственного бюджета Украины.

Область применения результатов: Министерство финансов Украины, Верховная Рада Украины.

Выводы. На наш взгляд, целесообразно было бы разрабатывать и принимать Государственный бюджет на 2015 год на действующей законодательной базе. А потом, по мере введения в действие предложенных изменений, целесообразно вносить соответствующие изменения в дополнительную и расходную части Государственного бюджета на соответствующий год. Также с целью уменьшения нагрузки на государственный бюджет целесообразно было бы вводить реформы постепенно.

Ключевые слова: расходы, Государственный бюджет, государственный долг, межбюджетные трансферты, бюджетные программы, дефицит.

ANALYSIS OF THE EXPENDITURES OF THE STATE BUDGET OF UKRAINE**Malyshko V.V.**

Subject of research is expenditures of the state budget of Ukraine.

The goal of this research paper is to analyze the expenditures of the state budget of Ukraine.

Methods which were used in course of research: generalization, comparative analysis method, statistical method and other methods.

Study results. Characterized and analyzed the expenditures of the state budget of Ukraine.

Application of results: Ministry of Finance of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine.

Conclusions. In our view, it would be appropriate to develop and adopt the State budget for 2015 on the established legal framework. And then, as the introduction of the proposed changes, it is expedient to amend the additional and expenditure of the State budget for the respective year. Also to reduce the burden on the state budget, it would be appropriate to introduce the reforms gradually.

Keywords: expenditures, State budget, public debt, intergovernmental transfers, fiscal program deficit.

Актуальність. Бюджетна система є провідною ланкою державних фінансів. Держава використовує бюджет як інструмент реалізації своєї соціально-економічної політики, адже він відображає складну систему перерозподільних відносин у суспільстві, охоплює практично кожну юридичну та фізичну особу. Тому питанням, що стосуються видаткової частини державного бюджету України приділяється дедалі більше уваги.

Аналіз останніх досліджень. Значний вклад в дослідження проблем виконання видаткової частини державного бюджету внесли такі зарубіжні вчені, як Е. Вогель, Р. Ербе, Д. Кісін, П. Кругман, М. Познер,